

2023-03-14

Justitiedepartementet

Remissyttrande över Domstolsverkets promemoria Nya bestämmelser för att avgöra brottmål i den tilltalades utevaro (Ju2022/01931)

Sveriges Domareförbund yttrar sig över remitterade förslag huvudsakligen utifrån rättssäkerhetsaspekter och hur de remitterade förslagen påverkar det arbete domarkåren har att utföra.

Utifrån dessa aspekter avstyrker Domareförbundet förslaget. Vi anser dock att regeringen bör göra en översyn av gällande regelverk beträffande vilka mål som kan avgöras utan huvudförhandling, i den tilltalades utevaro samt av domare utan nämnd och att detta regleras på ett enhetligt sätt.

Skälen för Domareförbundets ställningstagande

Domareförbundet konstaterar inledningsvis att det nu remitterande förslaget skrivits innan den lagändring som gjorde det möjligt för domstolar att döma till villkorlig dom och böter utan huvudförhandling infördes. Det har därför inte varit möjligt för de som upprättat förslaget att ta hänsyn till vad lagstiftaren anförde i detta lagstiftningsärende. Domareförbundet konstaterar att det nu remitterade förslaget i ljuset av denna lagstiftning skulle få något märkliga effekter. Som ett exempel kan nämnas att ett erkänt narkotikabrott av normalgraden kan avgöras utan huvudförhandling medan det enligt det remitterade förslaget inte skulle kunna avgöras i utevaro, om det sattes ut till förhandling, eftersom maxstraffet för narkotikabrott av normalgraden är fängelse i tre år. Detta framstår som märkligt och svårmotiverat.

Vad gäller förslaget i övrigt föreslås i promemorian att en koppling till straffskalan skulle vara en bättre lagstiftningsmetod än den nuvarande. Detta kommer dock att få en del märkliga konsekvenser. Enligt vår mening måste rimligen ett krav på den tilltalades närvaro i salen vara beroende av om han eller hon behöver vara där. Om det införs en koppling till straffskalan på sätt som nu föreslås kommer det uppkomma fall där den tilltalades närvaro inte behövs för att utreda målet men målet kan ändå inte avgöras till följd av hur straffskalan är utformad. För att tingsrätten då ska kunna avgöra målet krävs att rätten vidtar tvångsmedel i form av hämtning eller häktning. Att vidta tvångsmedel bör enbart ske i fall där tvångsmedlen fyller ett faktiskt behov och inte av enbart formella skäl. Eftersom användandet av tvångsmedel alltid är förenat med ett krav på proportionalitet är det möjligt att domstolarna inte kommer anse att det är proportionerligt att hämta eller häkta en person för att denne ska inställas till en förhandling om inställelsen inte fyller något praktiskt behov.

Enligt promemorian syftar förslaget också till att fler mål ska kunna avgöras i utevaro än idag. Domareförbundet tror dock inte att så kommer att bli fallet. Många av de mål som idag avgörs i

utevaror rör t.ex. erkända narkotikabrott av normalgraden samt grova rattfyllerier. För narkotikabrott är maxstraffet tre års fängelse, vilket innebär att inga sådana mål kan avgöras i utevaror. Till detta kommer att regeringen nu bereder ett förslag som innebär att maxstraffet för grovt rattfylleri ska skärpas till tre års fängelse. Även dessa brott kommer därmed inte heller att kunna tas i utevaror. I stället innebär förslaget huvudsakligen att domstolen i framtiden kommer kunna avgöra mål där maxstraffet är fängelse i två år och straffvärdet i det aktuella fallet ligger på mer än sex månaders fängelse. Vi har svårt att se att det finns särskilt många sådana mål och skulle de förekomma är det tveksamt om de är av sådant slag att de kan avgöras utan att den tilltalade är närvarande. I allt fall är dessa mål inte i närheten av så många till antalet att de uppväger de mål som idag avgörs i utevaror och som enligt förslaget i framtiden inte kommer att kunna avgöras på detta sätt.

Behov av översyn

Idag finns en rad olika regler som styr vilka mål som kan avgöras utan huvudförhandling, i den tilltalades utevaror samt utan att nämnd deltar i avgörandet. Vad gäller mål utan huvudförhandling styrs dessa regler uteslutande av om muntlig bevisning åberopas samt vilken påföljd som ska dömas ut. Detta skiljer sig från det nu remitterade förslaget där kopplingen inte gjorts till påföljden utan till straffskalan, vilket stämmer överens med den lagstiftningsmetod som valts gällande vilka mål som kan avgöras vid en kombinerad häktning- och huvudförhandling utan att nämndemän deltar. Detta gör att en domare t.ex. utan förhandling kan döma ut en villkorlig dom men inte kan göra det utan att nämndemän deltar om samma mål sätts ut till förhandling. Detta är dock möjligt om åklagaren samtidigt framställer ett häktningsyrkande. Enligt Domareförbundet finns det ett behov av att lagstiftaren gör en översyn av dessa regler och i första hand väljer en och samma lagstiftningsteknik i syfte att åstadkomma ett mer enhetligt regelverk kring rättens sammansättning.

Detta remissyttrande har beslutats av förbundets styrelse.

Hanna Werth
ordförande